

KNYGOS „TAUTOS SUKILIMAS“ ištrauka

Iš Kauno ar iš Karaliaučiaus?..

Pilypas Narutis

Artinantis didžiojo Lietuvos sukilimo (1941 m. birželio 23 d.) 60-osioms metinėms panorėjau susižinoti su artimu kolega inž. Stasiu Bagdanavičiumi, kad jis pats papasakotų apie tas dienas prieš 60 metų, kai jis dirbo Kauno radiofone, buvo ten vyriausiasis inžinierius, atsakingas už radiofono veikimą. Kauno radiofonas prabilo ir paskelbė Lietuvos sukilimą prieš sovietinius okupantus, o visa techninė radiofono pusė tuo metu priklausė Stasiui Bagdanavičiui.

Parašiau jam laiškutį. Per keletą savaičių negavęs atsakymo, parašiau antrą. Bet ir po antrojo laiškučio, praėjus keliolikai savaičių, atsakymo negavau. Parašiau dar trečią laiškutį, pridėdamas anų dviejų laiškutį nuorašus, bet ir šį kartą jokio atsakymo.

Žinodamas, kad kun. Vytautas Bagdanavičius yra Stasio brolis, užėjau į "Draugą" (kur kun. V. Bagdanavičius darbuojasi) pasitarti. Kun. V. Bagdanavičius, išklauses mano skundą, taip "paguodė": "Ir aš esu parašęs savo broliui Stasiui laišką ir nesu iš jo gavęs nė vieno laiško... Toks jau jis yra." Tuo pokalbis baigėsi.

O inž. elektrikas Stasys Bagdanavičius buvo tas pagrindinis asmuo, kuris išsaugojo Kauno radiofoną nuo sunaikinimo, kai jo viršininkas komunistas Banaitis, Kauno radijo stoties direktorius, asmeniškai įsakė 1941 m. birželio 22 d. Kauno radiofono veikimą nutraukti ir radiofoną suniokoti. Po to įsakymo radiofone tuojau suskambėjo dūžtančios lempos... (Elektros lemputė, jeigu ją numesi ant žemės, sprogsa sukeldama tarsi granatos sprogimo garsą). Reikia manyti, kad kelių lempučių sprogimo garsai tikrai įtikino radiofono viršininką Banaitį, jog radiofonas suniokotas, jį išgąsdino ir paskatino dar labiau paskubėti... bėgti...

Balys Balaišis, rašydamas apie sukilimą radiofone ir apie tai, kaip radiofonas pateko į LAF rankas, taip rašo: "Rytą mane pažadino sproginiai Aleksoto kryptimi... karas... turėjau pradėti vykdyti Rudoko įsakymą... Radiofoną užimti. Atvykęs į radiofoną radau sąmyšį... Aš čia vienas nieko negaliu... Parbėgęs namo paskambinau Č. Surošui ir dar dviem draugams... Buvo jau po vidurdienio... Atvykę į radiofoną... jau radom jį be komunistinės vadovybės ir **džiaugsmu netveriantį techniką Bagdanavičių**... (mano pajuodinta. - P.N.). Bagdanavičius... šoko mums aiškinti, kaip Banaitis liepė stotį išjungti ir aparatūrą sunaikinti. Ir kaip tą viską inscenizavo, sukuldami net kelias senas radijo lempas. Jis tvirtino, kad reikalui esant aparatūra galės veikti kaip veikus" (T.S.,I, p.312).

Ir tikrai, 1941 m. birželio 23 d. 9 val. 28 min. Kauno radijas prabilo... Naujos, Stasio Bagdanavičiaus parūpintos, lemputės radiofone užtikrino Lietuvos nepriklausomybės ir Laikinosios vyriausybės paskelbimą.

"Pergalės salutas" - Justo Paleckio knygelė, išleista 1985 m. Tai Justo Paleckio "užrašai", pradėti Hitleriui paskelbus karą. Jis, Paleckis, 1941 m. birželio 22 d. 6 val. ryto pabudo... ir... "Armijos vadovybė jau trečią įspėjimą siunčia, reikalaujama, kad Vyriausybė evakuotųsi"... "stengiausi būti ramus, kad neduočiau pagrindo panikai"... "VI.23... Zarasai... **Iš Kauno (ar Karaliaučiaus)** (mano pajuodinta. - P.N.) per radiją buvo skelbiami pranešimai, kad susidariusi nauja vyriausybė su K. Škirpa ir J. Ambrazevičiumi priešakyje. Tie pranešimai sukėlė priešiškus elementus..."

Paniškai bėgdama, skubotai Zarasus pasiekusi "liaudies" Vyriausybė su A. Sniečkumi, išgirdusi radijo pranešimus, susiginčijo, ar čia Kauno, ar Karaliaučiaus radijas skelbia naują Lietuvos vyriausybę, nes Kauno radiofono viršininkas Banaitis tvirtino, kad jis Kauno radiofoną susprogdino...

Stasys Bagdanavičius buvo ateitininkas, ateitininkų korp! Grandis narys, studijavo ir baigė

VD universitetą. Pakeltas korp! Grandis filisteriu 1936 m. Kai kada jį susitikdavau Grandies susirinkimuose, o visada Grandies "Grandkavoje" (taip vadinome iškilmingą korporantų pokylį).

Stasys Bagdanavičius gimė 1910 m. gruodžio 7 d. Slavikuose, Šakių apskr. Mirė 2001 m. kovo 4 d. Kaune.

Ruošiantis birželio sukilimui, S. Bagdanavičius buvo paprašytas, kad sukilimo metu pasirūpintų radiofono išsaugojimu. Jis sutiko, pažadėjo ir tam ruošėsi. Rengdamasis perimti radiofoną į savo rankas jis jau iš anksto pasirūpino turėti visas atsargines naujas radijo dalis ir reikiamas lempas. Jis taip pat matė, kad jo viršininkai (komunistai) gali įsakyti radiofoną suniokoti. Pasirūpino visomis reikiamomis radijo dalių ir lempų atsargomis, apgalvojo visas galimybes, kad galėtų užtikrinti radiofono veikimą.

Kai aš, atlikdamas studento elektriko praktiką, šnekėjausi su inž. Juozu Linkaičiu, Elektros stoties Petrašiūnuose viršininku (taip pat Grandies korporantu), ir priminiau jam apie karą, pasirengimą sukilimui ir elektros energijos užtikrinimą Kaunui bei parūpinimą durpių atsargų, tai J. Linkaitis papasakojo, kad ir Stasys Bagdanavičius susirūpinęs skambino jam telefonu, sakė pasirūpinti, kad bet kuriuo atveju Kauno Radijo stotis ir Radiofonas turėtų elektros energijos. Tas rodo, kaip visapusiškai S. Bagdanavičius bandė atlikti užduotį - išlaikyti Kauno Radiofoną.

*Ištraukos iš knygos "Tautos sukilimas",
II dalis - Geležinę uždangą pakėlus*

Į Laisvę Liepa / 2001

